

Arbetslivskommissionen för landsbygdsnärings, lägesbild 2020–2021

Arbetslivskommissionen för landsbygdsnärings har utarbetat en lägesbild av kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet i examina inom sitt område. Till arbetslivskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom sitt eget område inom yrkesutbildningen (statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För denna uppgift har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppföljnings-, bedömnings- och responsinformation bland annat från utbildningsförvaltningens statistik-, styrnings- och regleringstjänst samt den nationella informationsresursen KOSKI.

Prestationsuppgifter från 2020 blev tillgängliga för kommissionerna våren 2021. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna gjort i KOSKI-data efter denna tidpunkt syns inte i denna lägesbild. Detsamma gäller statistiska uppgifter om antalet prestationer år 2021, som plockades från KOSKI-databasen i början av 2022. De granskade prestationsantalen publiceras senare i Utbildningsstyrelsens statistiktjänst på webbplatsen Vipunen.fi.

De uppgifter som används i lägesbilden har plockats direkt ur KOSKI-databasen i den form som läroanstalterna har anmält dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Av tekniska skäl har exempelvis inte alla uppgifter som registrerats i läroanstalternas egna studieförvaltningssystem överförts korrekt till KOSKI-databasen, och uppgifterna statistikförs då under "ingen uppgift"/"inte anmält".

Som källmaterial har man exempelvis använt rapporter från kommissionernas besök, rättelseyrkanden och utlåtanden.

Antal avlagda examina och examensdelar

Avläggande av examina och examensdelar	2020		2021	
	hel examen	examensdelar	hel examen	examensdelar
Grundexamen inom lantbruksbranschen	794	8 301	770	8 534
Kompetensområdet för lantbruk	273		254	
Kompetensområdet för lantbruksteknologi	5		58	
Kompetensområdet för djurskötsel	456		457	
Kompetensområdet för pälsdjursuppfödning	59		1	
Ingen uppgift	1		1	
Yrkesexamen inom lantbruksbranschen	64	437	129	602
Kompetensområdet för agrologistik			1	
Kompetensområdet för lantbruksavbytar-service	4		9	
Kompetensområdet för användandet av lantbruksteknologi	6		8	
Kompetensområdet för skötsel av en lantgård	8		22	
Kompetensområdet för biodling	13		59	
Kompetensområdet för seminolog	2			
Kompetensområdet för klövvård	2		4	
Kompetensområdet för skötsel av produktionsdjur	25		27	

Ingen uppgift	4			
Specialyrkesexamen inom lantbruksbranschen	4	28	0	18
Kompetensområdet för användning av agroautomation				
Kompetensområdet för ledning av avbytararbetet				
Kompetensområdet för vattenhushållning inom lantbruket				
Kompetensområdet för ledning av en lantgård	4			
Kompetensområdet för förmansarbete i ett lantgårdsföretag				
Kompetensområdet för produktionsdjurens fortplantning				
Kompetensområdet för omsorg om hälsa och välmående på en gård med produktionsdjur				
Kompetensområdet för ledning av en pälsfarm				
Specialyrkesexamen i utveckling av landsbygden	8	28	4	16
Totalt	870	8 794	903	9 170

* Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter. Avläggandet av examensdelar omfattar inte examensdelar som registrerats som lokala. Examina som är i en övergångsperiod syns inte i tabellen och ingår inte i antalet i tabellen.

Examensdelar som mål/hel examen som mål

I grundexamen är målet vanligen att avlägga hela examen. I yrkesexamen finns också ganska många som bara avlägger en eller flera examensdelar. I specialyrkesexamen är målet i regel att avlägga hela examen.

Reflektioner

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Avläggandet av examina och utexamineringen kan ha dragit ut på tiden, eftersom alla yrkesprov inte har kunnat genomföras via nätet under coronaåret. Bedömarna har inte heller alltid kunnat vara på plats. De examina som hör till kommissionens verksamhetsområde har varit i en övergångstid, så det är utmanande att jämföra med antalen examina som avlagts tidigare. Antalet studerande varierar också med konjunkturerna. Antalet studerande är inte jämnt från år till år. Stora grupper av nya studerande behövs inte varje år. Sysselsättningen måste beaktas. Avläggande av enskilda examensdelar är också bra med tanke på skraddarsydd utbildning.

Antalet prestationer är inte helt jämförbart med uppgifterna från 2018–2019. Studerande kan ha slutfört examina som är i en övergångstid och även coronasituationen kan ha påverkat, uttryckligen när det gäller examina som hör till denna kommissionens verksamhetsområde. Man har kanske inte kunnat besöka miljöer för yrkesprov och det kan ha förekommit utmaningar med att avlägga en hel examensdel helt på distans.

Enskilda examensdelar avläggs i stor utsträckning. De som avlägger dem fokuserar endast på den kompetens som behövs. Totalt har exempelvis 602 examensdelar avlagts inom yrkesexamen inom lantbruksbranschen. Av dessa var 115 seminering av nötkreatur (eller får/get). När man räknar med svin är endast examensdelarna för seminering 168/602, det vill säga omkring 30 %.

År 2021 avlades yrkesexamen inom lantbruksbranschen av oroväckande få. Även av dessa hade 59 avlagt kompetensområdet för biodling, då det totala antalet var 129. Det är alltså fråga om en ganska marginell skräddarsydd utbildning.

Specialyrkesexamen inom lantbruksbranschen har inte avlagts, endast examensdelar inom den. Hos kommissionen väcks frågan om lantbruk inte intresserar när det gäller sysselsättning.

Marginellt avlagda examina och kompetensområden

Kompetensområdena avläggs i varierande grad. Antalet studerande inom kompetensområdena varierar också från år till år. Utbildningsanordnarna följer upp kompetensområdena och antalet studerande. Behovet av arbetstagare i arbetslivet är också mycket varierande. Man kan därför inte dra några slutsatser av siffrorna.

Anordnande av examina

Aktiva utbildningsanordnare/anordnartillstånd

Examen	Tillstånd för anordnande	Aktiva anordnare
Grundexamen inom lantbruksbranschen	39	30
Yrkesexamen inom lantbruksbranschen	28	17
Specialyrkesexamen inom lantbruksbranschen	6	1
Specialyrkesexamen i utveckling av landsbygden	9	2

** aktiviteten fastställs utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten har registrerat avläggande av examina eller examensdelar enligt de KOSKI-data som lämnats till kommissionen 2020 eller 2021. Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter.*

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examen

Det har i stort sett inte skett några större förändringar i anordnartillstånden jämfört med tidigare.

Anordnande av examina

Tillstånden för anordnande av examina beskrivs i ovanstående tabell.

Fördelning av avläggandet av examina/examensdelar mellan utbildningsanordnare

Grundexamen inom lantbruksbranschen avläggs vid många olika läroanstalter. Flest prestationer avläggs på läroanstalter som har undervisning även på smådjurssidan.

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

Utbildning ordnas heltäckande i alla delar av Finland. Även språkligt verkar det finnas en geografisk täckning på examensnivån.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Fördelning av platserna för yrkesprov

För examinas del verkar det som att yrkesproven huvudsakligen har avlagts på arbetsplatser, men det finns också kombinationer mellan arbetsplats och läroanstalt. Exempelvis för specialyrkesexamen finns fortfarande "ingen uppgift", men det torde bero på att studerande har fått examensdelar erkända.

Medeltal för yrkesprov i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen (avslutande enkät)

Yrkesexamen har fått medeltalet 4,6, grundexamen 4,4 samt specialyrkesexamen i utveckling av landsbygden 4,7.

** granskningsperioden för studeranderesponsen är 1.7.2019–31.12.2021. Bedömningsskala 1–5, där (5) betyder helt av samma åsikt, (4) delvis av samma åsikt, (3) delvis av samma och delvis av annan åsikt, (2) delvis av annan åsikt, (1) helt av annan åsikt*

Reflektioner

Förverkligande av tvåpartsbedömning i bedömningen av kunnande

Tvåpartsbedömning förverkligas ganska väl, men det finns fortfarande Ingen uppgift-punkter i Koski-uppgifterna. Dessa beror på utbildningsanordnarnas studerandeadministrationsystem, som inte ännu har åtgärdats helt. Det kan också finnas andra orsaker, så läroanstalterna ombeds se över sina rutiner.

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Utbildningsanordnarna har egna miljöer för yrkesprov, bland annat lantgårdar, där studerande kan visa sina kunskaper. De studerande är också ofta bara nybörjare, som det är svårt att skicka till lantgårdar. Det finns även arbetssäkerhetsskäl till att man inte kan skicka studerande ut i arbetslivet, exempelvis när det gäller examendelen Arbete inom lantbruksbranschen.

I utbildningsanordnarnas lokaler ordnas yrkesprov i examensdelarna Arbete inom lantbruksbranschen och Landsbygdsföretagande. Landsbygdsföretagande är utmanande att förverkliga i arbetslivet, eftersom examensdelen kräver utarbetande av skriftligt material och uppgifter om affärsverksamhet som inte är konfidentiella och som är svåra att få från företag. Vid ett besök konstaterades att yrkesprov i examensdelen Arbete inom lantbruksbranschen avläggs i läroanstaltsmiljö, eftersom den är den första examensdelen med vilken man säkerställer de studerandes kunnande innan de beger sig utanför läroanstalten för att förvärva kunnande. Tidigare har yrkesproven ordnats på gårdar, men på basis av respons från lantbruksföretagare har de flyttats till undervisningsgårdar. Yrkesprov i examensdelen Landsbygdsföretagande avläggs i en läroanstaltsmiljö, eftersom yrkesprovet i landsbygdsföretagande är projektlärande (uppbyggnad av ett evenemang), grundande av ett företag inom branschen samt utarbetande av en affärsplan och en lönsamhetskalkyl. För andra examensdelar är motiverade skäl exempelvis anpassade examina.

Miljöer för yrkesprov och deras lämplighet för visande av kunnande

Miljöerna för yrkesprov lämpar sig i huvudsak väl för visande av kunnande. Det kan vara svårt att hitta yrkesprovsmiljöer för vissa examensdelar. Vid ett besök uppgavs att man strävar efter att välja platserna för yrkesproven så att man i yrkesprovet kan visa sitt kunnande i alla yrkesskicklighetskrav och bedömningsobjekt enligt examensgrunderna. Vid behov kompletteras yrkesprovet med muntliga intervjuer eller skriftliga uppgifter. Den studerande utarbetar en plan för yrkesprovet under handledning av en lärare och en arbetslivsrepresentant, där man beskriver i vilka arbetsuppgifter och hur respektive yrkesskicklighetskrav/bedömningsobjekt ska visas.

Kommissionen reflekterade på ett allmänt plan även över användning av hemgårdar som miljöer för yrkesprov. Här bör man i fråga om bedömarna bland annat beakta bestämmelserna om jäv i förvaltningslagen.

Generaliseringar gällande rättelseyrkanden

Kommissionen har inte fått några rättelseyrkanden att behandla åren 2020 och 2021.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

I planerna för bedömning av kunnande beskrivs valet av miljöer för yrkesprov så att man söker efter yrkesprovsmiljöer som lämpar sig för visande av kunnande. Åren 2020 och 2021 var planerna för bedömning av kunnande ännu väldigt varierande.

Vid ett besök konstaterades att planen för bedömning av kunnande bör uppdateras utifrån Utbildningsstyrelsens informationsinnehåll till ett dokument där det framgår vem som gör vad, hur det ska göras, hur det dokumenteras och vem som ska informeras. Informationsinnehållet är ett minimikrav som utbildningsanordnaren ska iakttä. Planen ska innehålla de allmänna förfarandena för bedömning av kunnande som utbildningsanordnaren har beslutat om, men i planen kan man också mer detaljerat beskriva hur kunnandet bedöms. Planen ska vara ett verktyg i vardagen, som lärare, handledare och bedömare använder i bedömningen av studerandes kunnande. Utbildningsanordnarens uppgift är att följa upp hur planen fungerar och vid behov ändra planen och rutinerna. Dessa anvisningar för informationsinnehållet förverkligas inte till alla delar i planen.

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

Medeltalen för påståenden gällande personlig tillämpning var bra i studeranderesponsen.

God praxis

Som god praxis betraktas bland annat användning av elektroniska plattformar och system, exempelvis när man funderar på när en studerande är redo att visa sitt kunnande, alltså redo för ett yrkesprov. Vid ett besök konstaterades att läroanstalten strävar efter att kontinuerligt utveckla verksamheten. Exempel på detta är nya förfaranden såsom PUK-dialogplattformar, som förenklar PUK-processen och på så sätt ger de studerande bättre förutsättningar att förstå examens uppbyggnad. Denna kompetensprocess kompletteras av ett separat program, genom vilket man fastställer hur den studerande framskrider i sitt kunnande. Omfattande och mångsidigt arbetslivssamarbete samt satsningar på handledning är också faktorer som ger styrka. Vid ett besök noterades personalens engagemang och motivation.

En generell observation är också att yrkesproven huvudsakligen utförs på etablerade arbetsplatser. Omfattande partnerskapsnätverk är också ett exempel på god praxis hos utbildningsanordnarna. Det ses också som positivt att arbetslivssamarbetet är mångsidigt.

Systematiskt och målinriktat kvalitets- och utvecklingsarbete hör till god praxis. Därför samlar man in och följer upp respons från såväl arbetslivet som studerande, och använder den.

Utvecklingsområden i anordnarnas verksamhet

Förvärvandet och bedömningen av kunnande sammanflätas till viss del. Den exakta tidpunkten för yrkesprovet, det vill säga när det egentliga yrkesprovet i praktiken genomförs, har ibland varit oklar. I detta sammanhang nämns kontinuerligt yrkesprov. Arbetslivskommissionerna har allmänt bett eller uppmuntrat anordnarna att se till att bedömningen av yrkesprov sker på det sätt som bestäms i lagen. Förvärvandet och visandet av kunnande ska hållas separata, och yrkesprovet ska göras separat. Man bör på ett tydligare sätt beakta att bedömningen ska vara tvåpartsbedömning. Både lärar- och arbetslivsbedömaren har ett ansvar för bedömningen, vilket man bör beakta även i diskussionen om bedömningen. När yrkesprov ordnas i läroanstaltsmiljö är bedömarna enligt planen för bedömning av kunnande två lärare eller två andra representanter för läroanstalten, vilket inte är i enlighet med lagens anda. Om två lärarbedömare används för en yrkesinriktad examen ska det finnas särskilda skäl till det.

Gemensamma examensdelar och deras delområden

Examens mål är fortfarande oftast att avlägga hela examen, men avläggande av endast enskilda examensdelar intresserar också i viss mån. Gemensamma examensdelar och deras delområden kan påverka antalet avlagda grundexamina. Enligt kommissionens observationer är det mycket utmanande för många vuxenstuderande att avlägga gemensamma examensdelar med bara ett betyg från grundskolan som de avlagt för länge sedan. Grundexamen kanske blir ogjord. Digitaliseringen har å andra sidan medfört kompetensbehov.

I yrkesutbildningsreformen reflekterade man även över möjligheterna att integrera gemensamma examensdelar och deras delområden i yrkesämnena. Detta mål, som i sig är bra, har inte alltid fungerat i praktiken.

För äldre studerande har obligatoriska gemensamma examensdelar inte alltid känts som en bra lösning och ganska ofta har de setts som en helhet som utgör ett hinder för avläggandet av hela examen. Det är bra att avlägga gemensamma examensdelar, men de betjänar inte alltid den företagsverksamhet som snabbt behöver yrkespersoner i arbete. I synnerhet för den äldre generationens del har man genom de gemensamma examensdelarna velat minska skillnaderna mellan personers kunskaper, vilket till viss del har setts som litet krystat. Man har försökt göra avläggandet av gemensamma examensdelar smidigare genom nätstudier som avläggs på olika plattformar. Strävan efter flexibelt genomförande är bra eftersom det ofta är utmanande att samordna vuxenstuderandes studier med arbetslivet.

Examensgrundernas funktion

Reflektioner

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet

Grunderna har fungerat relativt bra, men läroanstalterna har kontinuerliga utmaningar med att få bra platser för lärande i arbete för att uppnå överensstämmelse med arbetslivet. Det bör också noteras att ett stort antal utexaminerade inte sysselsätts. Det här beror dock inte på att examen inte skulle motsvara arbetslivet, utan snarare på att studierna mer betraktas som ett sätt att stärka en hobbyverksamhet. Arbetsplatsernas möjligheter att sysselsätta möts inte nödvändigtvis heller när det gäller antalet nybörjarplatser och utexaminerade.

Förverkligande av valfrihet i avläggandet av examina

Förverkligande av valbara ämnen är ofta utmanande, även om examensdelarna hör till de valbara som erbjuds. Bakgrunden är exempelvis ett litet antal studerande, som innebär att en vald examensdel inte kan genomföras eller att läsordningarna för olika kompetensområden inte kan samordnas.

Behov av tilläggsanvisningar gällande yrkesskicklighetskraven för examensdelar eller sätt att påvisa yrkesskicklighet

Arbetslivet kan ha behov av tilläggsanvisningar från utbildningsanordnaren i fråga om yrkesprov och bedömning av examensdelar. Skötseln av en del av bedömningsutbildningen har överlåtits till arbetslivet.

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

Vid ett besök konstaterades att läroanstalten önskar mer beslutanderätt och flexibilitet i fråga om examensgrunderna. Man upplevde att man borde kunna beakta det lokala bättre, exempelvis glasstillverkning eller ett gårdsslakteri.

Allmänna reflektioner om arbetslivsresponsen (enkäten för arbetsplatshandledare)

Frågorna gällande personlig tillämpning och yrkesprov såg i huvudsak bra ut. Yrkesexamen har fått en aning bättre medeltal än grundexamen. Kommissionen anser att det är bra att begära responsen i fråga från arbetsplatshandledarna. Kommissionen ser det också som viktigt att utbildningsanordnarna reagerar på den respons de fått.